

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто різні підходи до трактування сутності понятійної категорії «фінансова стійкість підприємства» науковцями та практиками. Проаналізовані визначення фінансової стійкості, показники фінансової стійкості та досліджені фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансова рівновага, фінансова стабільність, фінансовий стан, тип фінансової стійкості, управління фінансовою стійкістю, показники фінансової стійкості

Abstract

The article deals with different approaches to the interpretation of the essence of the conceptual category "financial sustainability of the enterprise" by scientists and practitioners. The definitions of financial stability, indicators of financial sustainability and factors influencing financial stability of the enterprise are analyzed

Keywords: financial stability, financial equilibrium, financial stability, financial status, type of financial stability, financial stability management, indicators of financial stability

Вступ

Всі підприємства України, перебуваючи в сучасних умовах господарювання, функціонують в економічних умовах. Ці умови мають тенденцію постійно змінюватись. Однак не тільки фактори зовнішнього середовища негативно впливають на діяльність підприємства, але й відсутність певного забезпечення для відповідного рівня фінансової стійкості.

Фінансова стійкість є багатогранною та унікальною категорією, оскільки дає змогу зробити оцінку діяльності підприємства з погляду стабільного і конкурентоздатного положення на ринку. Позитивні значення показників фінансової стійкості є підґрунтям для нормального функціонування підприємств і поступового зростання їх економічного потенціалу. Управління фінансовою стійкістю є одним із основних елементів фінансового менеджменту на підприємстві, а також необхідною передумовою для стабільного розвитку підприємства в цілому. І саме тому, у час підвищення процесів глобалізації в економіці, забезпечення фінансової стійкості та управління нею є одним із пріоритетних завдань.

Результати досліджень

Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства.

У вітчизняній та закордонній практиці немає єдиного трактування поняття «фінансова стійкість підприємства». Варто зазначити, що більшість наукових поглядів спирається на ототожнення або споріднення понять «фінансовий стан», «фінансова рівновага», «фінансова стабільність» та «фінансова стійкість» [1, с.218–223]. На мою думку, необхідно детально розглянути визначення кожного з наведених показників.

Т.А. Обушак визначає фінансовий стан підприємства як сутнісну характеристику діяльності підприємств у певний період, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатність ефективно здійснювати цю діяльність у майбутньому [2, с. 92].

На думку К.С. Салиги, фінансовий стан підприємства можна визначити як комплексне поняття, яке є результатом взаємодії усіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських чинників і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [3, с. 215].

М.Н. Крейніна розглядає фінансовий стан як показник економічної діяльності підприємства, що характеризує його ділову активність і надійність [4, с. 11]. Можна сказати, що такі показники, як ділова активність та надійність, мають доповнювати інші показники діяльності підприємства, бо самостійно не дають можливості однозначно оцінити ефективність функціонування організації.

Г.Б. Поляк стверджує, що під фінансовим станом підприємства можна розуміти кінцеві результати його діяльності, що, на мою думку, є недоцільним, адже не можна ототожнювати всі аспекти діяльності підприємства тільки з прибутком або збитком [5, с. 277].

О.О. Терещенко зазначає, що фінансова рівновага передбачає, що грошові надходження підприємства дорівнюють або перевищують потребу в капіталі для виконання поточних платіжних зобов'язань [6, с. 277].

На думку М.Д. Білик, О.В. Павловської, Н.М. Притуляк та Н.Ю. Невмержицької, фінансова рівновага визначається як відповідність обсягів формування та споживання власних фінансових ресурсів. С.З. Мошенський та О.В. Олійник [7, с. 82], розглядаючи сутність фінансової стійкості, визначають основною передумовою її дотримання умов фінансової рівноваги між власними та запозиченими джерелами.

К. Друрі пропонує оцінювати фінансову стабільність підприємства через його фінансову незалежність, що пов'язана із загальною структурою підприємства, ступенем залежності від зовнішніх джерел фінансування [8, с. 113].

Досить цікавим є підхід до визначення фінансової стабільності підприємства представників американської школи менеджменту Дж. Ф. Маршалла та В.К. Бансала. Вони розглядають фінансові інновації та тенденції, що виступають зовнішніми чинниками та умовами стабільності підприємства. На їхню думку, прогнозування очікуваних значень фінансових показників і допустимих діапазонів їх похибки має орієнтуватися на нові фінансові продукти [9, с. 36].

О.М. Зайцев розглядає фінансову стійкість підприємства як такий стан підприємства, за якого зберігається здатність ефективного функціонування і стабільного прогресивного розвитку за негативних впливів зовнішнього середовища [10, с. 23].

В.А. Медведев пропонує розглядати фінансову стійкість як рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, який забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення в тривалій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх чинників [19, с. 267];

Ю.А. Сімах пропонує розглядати фінансову стійкість як потенційні можливості підприємства повернутися у стан рівноваги, в якому підприємство має позитивну динаміку функціонування або не виходить за межі встановлених границь [11, с. 12];

В.Л. Иванов розкриває фінансову стійкість як здатність економічної системи не відхилятися від свого стану (статистичного або динамічного) за різних внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих впливів за рахунок ефективного формування і використання фінансових, виробничих і організаційних механізмів [12, с. 28];

Не можна не брати до уваги інші позиції вчених. Так, Г.В. Савицька стверджує, що фінансова стійкість організації – це її здатність функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу балансу в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість [13, с. 320].

В.Й. Плиса та І.І. Приймак запропонували під фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання розуміти його спроможність функціонувати впродовж тривалого періоду, одержуючи достатній для відтворення потенціалу, виплати дивідендів і стабільного розвитку прибутку, забезпечуючи при цьому економічно обґрунтоване співвідношення джерел фінансування та активів і збалансоване надходження й виплату грошових коштів попри вплив внутрішніх та зовнішніх чинників [14, с. 98].

Г.О. Крамаренко стверджує, що фінансова стійкість – це такий економічний стан підприємства, за якого платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, а співвідношення власного та позикового капіталу перебуває у межах, що забезпечують платоспроможність [15, с. 90].

Н.А. Мамонтова характеризує фінансову стійкість як такий стан підприємства, за якого забезпечуються стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції [16, с. 16].

Колектив авторів на чолі з А.М. Поддєрьогіним визначає фінансову стійкість підприємства як такий його стан, що дає змогу за рахунок власних і позикових коштів забезпечити поточну виробничу

діяльність та інвестиційно-інноваційний розвиток підприємства, зберігаючи темпи приросту власного капіталу, платоспроможність та кредитоспроможність [17, с. 14].

Аналіз вищенаведених дефініцій дає можливість зробити висновок, що поняття «фінансовий стан», «фінансова рівновага» та «фінансова стійкість» є незалежними один від одного показниками функціонування підприємства.

Дослідивши дані визначення, можна дійти висновку, що в загальному вигляді фінансова стійкість - це комплексна характеристика фінансового стану підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але й функціонувати і розвиватися.

З даного визначення чітко випливає, що на фінансову стійкість впливають зовнішні і внутрішні фактори. Ступінь впливу даних факторів і фінансових ризиків на фінансову діяльність підприємства залежить від кон'юнктури фінансового ринку і зміни економіко-політичної ситуації в країні. [18, с. 145-220].

Систематизувавши думки численних авторів, а також матеріали довідників, можна виокремити такі внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства [19-20] :

- 1) галузева належність суб'єкта господарювання;
- 2) структура продукції (послуг), що випускається, її частка в загальному платоспроможному попиті;
- 3) розмір сплаченого статутного капіталу;
- 4) розмір і структура витрат, їх динаміка у порівнянні з прибутком;
- 5) стан майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви.

Суттєво впливають на підприємство взагалі й фінансову стійкість і зовнішні фактори [19-20]:

- 1) економічні умови господарювання;
- 2) політична стабільність;
- 3) техніка і технологія;
- 4) платоспроможний попит споживачів;
- 5) економічна і фінансово – кредитна законодавча база;
- 6) соціальна і екологічна ситуація в суспільстві;
- 7) податкова політика;
- 8) рівень конкурентної боротьби;
- 9) розвиток фінансового і страхового ринку.

Розглянувши ці чинники можна дійти висновку, що підприємство може управляти безпосередньо лише внутрішніми чинниками впливу на фінансову стійкість. Саме тому найбільшій уваги необхідно приділяти саме цій групі чинників, адже забезпечення оптимального співвідношення між постійними і змінними витратами, вибір виду діяльності і структури продукції, ефективне управління не обіговими активами, забезпечення раціональної структури капіталу, правильний вибір стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами і прибутком, впровадження нових технологічних моделей та забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції, дослідження і розробка можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі – фактори, які повністю або частково залежать від підприємств.

На сьогоднішній день найбільше впливають на фінансову стійкість підприємства економічні, фінансові, політичні, соціальні та екологічні чинники. Вони можуть зумовити виникнення кризових явищ, банкрутство і ліквідацію підприємства. Необхідно зауважити, що на сучасному етапі розвитку економіки України фінансова стійкість багатьох підприємств істотно погіршилася. Основними чинниками цього є фінансово-економічна криза в Україні, зростання інфляції, нестабільна державна податкова і кредитна політика.

На основі систематизації підходів до визначення фінансової стійкості підприємства можна сказати, що найточнішим і найповнішим визначенням фінансової стійкості є властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але і функціонувати і розвиватися.

Нинішні умови господарювання, що характеризуються високим рівнем економічної невизначеності, досягнення стратегічних фінансових цілей та забезпечення довгострокової фінансової стійкості підприємства неможливі без:

- створення ефективної системи стратегічного фінансового менеджменту, невід’ємним елементом якого є механізми та системи управління ризиками зниження фінансової стійкості;
- мінімізації негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства;
- створення передумов ефективної реалізації запланованих дій.

Отже, для досягнення необхідного рівня фінансової стійкості потрібно здійснювати ефективне управління нею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Оспіщев В.І., Нагорна І.В. Класифікація чинників впливу на фінансову стійкість підприємств / В.І. Оспіщев, І.В. Нагорна // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2009.–Вип.2–С.218–223.
2. Обуцак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства / Т.А. Обуцак // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 9. – С. 92.
3. Салига К.С. Методичні підходи діагностування фінансового стану підприємства / К.С. Салига // Держава та регіони. Економіка та підприємництво. – 2013. – № 3. – С. 215.
4. Крейнина М.Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле М.Н. Крейнина.– М. Дело и сервис, 2010 – 256 с.
5. Финансовый менеджмент Под ред. Г.Б. Поляка ; 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юнити-Дана, 2012. – 277 с.
6. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб’єктів господарювання : [навч. посіб.] / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2010. – 554 с.
7. Мошенський С.З. Економічний аналіз : [підручник] / С.З. Мошенський, О.В. Олійник ; 2-вид., доп. і пере- роб. – Житомир : Рута, 2010. – 704 с.
8. Друри К. Производственный и управленческий учет / К. Друри. – М. : ЮНИТИ, 2015 – 476 с.
9. .Маршалл Дж.Ф. Финансовая инженерия. Полное руководство по финансовым нововведениям / Дж.Ф. Маршалл, В.К. Бансал ; пер. с англ. – М. : ИНФРА – М, 2010 – 784 с.
10. Зайцев О.Н. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий (на примере промышленности строительных материалов): автореф. дис.канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / О.Н. Зайцев. – Хабаровск. 2007. – 23 с.
11. Сімах Ю.А. Визначення поняття конкурентостійкості підприємства / Ю.А. Сімах Вісник Міжнародного слов'янського університету. Серія «Економічні науки». – 2007.–Т. X – № 1. – С. 12–16.
12. Иванов В.Л. Забезпечення організаційно-економічної стійкості промислового підприємства / В.Л. Иванов, В.А. Малов // Економіка. Менеджмент. Підприємство. – 2010. – № 22. – С. 32–39.
13. Журавльова О.Є. Фінансова стійкість підприємства: теорія і практика / О.Є. Журавльова // Формування ринкової економіки. – 2009. – № 22. – 523 с
14. Плиса В.Й. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб’єктів господарювання в економіці Укра- їни :[монографія] / В.Й. Плиса, І.І. Приймак. – Львів : АТБ, 2009 – 142 с.
15. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В.В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М. : ПБОЮЛ, 2001. – 424 с.
16. Мамонтова Н.А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі під- приємств харчової промисловості) : автореф. дис. ... канд. экон. наук / Н.А. Мамонтова ; Ін-т економ, прогн. НАН України. – К., 2006. – 59 с.
17. Поддєрьогін А.М., Наумова Л.Ю. Фінансова стійкість підприємств в економіці України : [монографія] / А.М. Поддєрьогін, Л.Ю. Наумова. – К. : КНЕУ, 2011 – 14 с.
18. .Мних Є.В., Барабаш Н.С. Финансовый анализ : [підручник] / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 358 с.Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчально-методичний посібник / Базилінська О. Я. – К.: 2009. – 328 с.
19. Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи : монографія / Крухмаль О.В., Коваленко В.В. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 198с.
20. Єпіфанова І. Ю. Фінансовий аналіз та звітність : практикум / І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 143 с.

Аліна Олександрівна Савельєва – студентка групи МОФ-15б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: savielieva.alina@gmail.com

Науковий керівник: *Ірина Юріївна Єніфанова* – канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Alina O. Savielieva – Department of finance and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: savielieva.alina@gmail.com

Supervisor: *Irina Yu. Yepifanova* – Cand. Sc. (Eng), Assistant Professor of Finance and Innovation Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia